

เศรษฐกิจไทย ฉบับ ทางรอด

สมประวิณ มันประเสริฐ
ต้องภพ วงศ์แก้ว

เราจะเปลี่ยนเศรษฐกิจไทยได้อย่างไร
ท่ามกลางโลกที่กำลังท้าทายและผันผวน

เศรษฐกิจไทย
ฉบับทางรอด

เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด

สมประวิณ มันประเสริฐ

ก้องภพ วงศ์แก้ว

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2568

เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด • สมประวิณ มั่นประเสริฐ และก้องภพ วงศ์แก้ว

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม 2568

ราคา 395 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

สมประวิณ มั่นประเสริฐ. เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2568. 352 หน้า.

1. ไทย --ภาวะเศรษฐกิจ. I. ก้องภพ วงศ์แก้ว, ผู้แต่งร่วม. II. ชื่อเรื่อง.

330.9593

ISBN 978-974-02-1982-8

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาค, สุพจน์ แจ่มเร็ว, จุริตน์ ทิมวัฒน์

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภณ, หทัยชนก ชีวโมกข์

บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุธธรรม • บรรณาธิการบริหาร : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ปิยวัฒน์ สีแดงสูง • พิสูจน์อักษร : นวพร พวงพิกุล

ศิลปกรรม-ออกแบบปก : ชรินทร์ณี ทองจันทร์

ประชาสัมพันธ์และการตลาด : วิชราพิชญ์ เวชสุริยะกุล, สมิต ชินดำ, ไบนิสา ศรีสิงห์, อรจิรา ว่องรัตนะไพศาล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruman Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

 matichonbook @matichonbook

 @matichonbook @matichonbooks matichonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com หรือ inbox matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนเล่มใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matichon@gmail.com Matichon Premium Print

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	8
คำนิยม	10
คำนำผู้เขียน	22
บทนำ: เศรษฐกิจไทยที่สร้างความหมายแห่งชีวิต	26

เศรษฐกิจไทยโลก 2 ใบ

1 ปัจจัยภายนอกที่ทำทลาย	36
เศรษฐกิจไทยที่แวดล้อมด้วย “สถานการณ์เลวร้าย”	37
ตึงเครียด กีดกัน ผันผวน	41
2 เศรษฐกิจไทยภายในที่ยากขึ้น	50
ทำไมเศรษฐกิจไทยหนีไม่พ้นกับดักรายได้ปานกลาง	51
ปัญหาหนี้ครัวเรือน สัญญาณเตือนของวิกฤตเศรษฐกิจ	56
3 เศรษฐกิจไทยภายใต้ปัญหาเชิงโครงสร้าง	76
เศรษฐกิจไทยในทศวรรษที่สูญหาย	77
เศรษฐกิจไทยโลก 2 ใบ	87

สร้างสมดุลให้โลก 2 ใบ

4 สมดุลรายได้กับรายจ่าย	106
“ชักหน้าให้ถึงหลัง” แก่กับดักหนี้ครัวเรือนอย่างไรให้ยั่งยืน	107
ครัวเรือนไทยพร้อมหรือไม่กับโลกที่มีความเสี่ยงมากขึ้น	121
5 สมดุลระหว่างภายนอกกับภายใน	136
“Inside-Out” โมเดลการเติบโตทางเศรษฐกิจ	
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	137
โตจากภายใน-โตไปด้วยกัน	152
6 สมดุลระหว่างผลตอบแทนกับความเสี่ยงในภาคการเงิน	166
ภาคการเงินไทยสุขภาพดีกว่าใคร	
เหตุใดจึงไปไม่ถึงภาคเศรษฐกิจจริง	167
ระบบเศรษฐกิจไทยควร “กลัว” ความเสี่ยงแค่ไหน	176
“ซ่อม-สร้าง” สันเชื่อภาคเอกชนไทย	187
ระบบนิเวศสินเชื่อบนฐานข้อมูลข่าวสาร:	
กฎแจ่งสู่ระบบการเงินที่ทั่วถึง	201
ชะตาชีวิตเศรษฐกิจไทย	220

รากฐานของการเปลี่ยนแปลง

7 การจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ	
และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	248
การจัดสรรทรัพยากรสาธารณะของคนไทย	
โดยคนไทย เพื่อคนไทย	249
กระจายทรัพยากร + การมีส่วนร่วมของชุมชน	
= การพัฒนาเศรษฐกิจที่ “ตรงจุด”	262

“เชื่อใจเพราะมีส่วนร่วม” ความไว้วางใจเชื่อใจ	
ต่อการดำเนินนโยบายสาธารณะ	270
8 บทบาทของภาครัฐในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ	284
นโยบายเศรษฐกิจไทย: การเมือง/ประชาชน/วงวิชาการ	285
นโยบายเศรษฐกิจ: Do's & Don'ts	294
9 การปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างไรให้สัมฤทธิ์ผล	304
รากฐานและหลักของการปฏิรูปเศรษฐกิจที่สัมฤทธิ์ผล	305
การฟื้นฟูเมจิ: การปฏิรูปที่สร้างสมดุล	
ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับคนส่วนใหญ่	
ในระบบเศรษฐกิจ	313
“ปฏิรูปจากแรงจูงใจ” การปรับโครงสร้าง	
เชิงสถาบันทางเศรษฐกิจสู่การปฏิรูปที่สัมฤทธิ์ผล	323
บทส่งท้าย: เราจะเปลี่ยนเศรษฐกิจไทยได้อย่างไร	342

คำนำสำนักพิมพ์

“ทุกปัญหาย่อมมีทางออกเสมอ...”

ประโยคนี้อาจเกิดขึ้นจริงได้ ก็ต่อเมื่อเรารู้ถึงต้นตอของปัญหา แล้วได้คิดได้ไตร่ตรอง และวางแผนหาวิธีการแก้ไขอย่างเป็นระบบ แต่หากปัญหาที่วุ่นนั้นใหญ่เกินกว่าที่ตัวเราเองจะจัดการได้ อาจต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง รวมถึงประเมินความเสี่ยงของวิธีการที่จะใช้แก้ไขปัญหา และผลลัพธ์ที่จะตามมาจากการตัดสินใจของเรา

สำหรับ “ปัญหาทางเศรษฐกิจ” ก็ทำนองเดียวกัน ถือเป็นปัญหาที่คนทั่วโลกประสบมาทุกยุคทุกสมัย ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันหลังจากการระบาดของโควิด-19 หลายประเทศทั่วโลกรวมถึงไทยต่างได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจตามๆ กัน นี่ยังไม่นับปัจจัยแทรกซ้อนนานาประการที่เกิดขึ้นจากนโยบายทางเศรษฐกิจของชาติมหาอำนาจ รวมถึงความขัดแย้งและสงครามที่ปะทุขึ้นในหลายพื้นที่

แน่นอนว่าเมื่อเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ ทุกคนล้วนได้รับผลกระทบ แต่คนที่เจ็บหนักสุดคือ คนธรรมดาหาเช้ากินค่ำ ยิ่งในสังคมที่มีความ

เหลื่อมล้ำสูงอยู่แล้ว ปัญหานี้ก็ยิ่งเรื้อรัง แล้ววิธีการไหนที่จะทำให้ทุกคน “รอด” จากปัญหานี้ไปได้

เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด ผลงานของสมประวิณ มันประเสริฐ และก้องภพ วงศ์แก้ว ที่อยู่ในมือผู้อ่านขณะนี้ เขียนขึ้นด้วยความหวังและความตั้งใจอย่างแน่วแน่ ว่า แม้ปัญหาของเศรษฐกิจไทยอาจดูยุ่งเหยิง จนบางครั้งรู้สึกว่าจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ แต่เชื่อเหลือเกินว่ายังมีคนไทยอีกจำนวนมาก “พร้อมที่จะร่วมผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่มีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย”

ผู้เขียนทั้งสองไม่ได้เพียงมาบอกเล่าถึงลักษณะของปัญหาเศรษฐกิจไทยเท่านั้น แต่ยังได้อธิบายวิธีที่เราจะ “รอด” อย่างเป็นระบบ ผ่านเนื้อหาที่ครอบคลุมตั้งแต่เศรษฐกิจระดับมหภาคจนถึงจุลภาค พร้อมให้ความสำคัญกับนโยบายทางเศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิตคนธรรมดาสามัญ

นอกจากนี้ *เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด* ยังพาไปดูกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปเศรษฐกิจในต่างประเทศ นั่นอาจพอจะทำให้เราเห็นภาพของความเป็นไปได้ในการปฏิรูปเศรษฐกิจไทย มันอาจไม่ใช่เรื่องเพื่อฝันอีกต่อไป หากมีตัวแบบที่ดีและเลือกรับปรับใช้ได้อย่างถูกต้อง

เรียกได้ว่าเป็นหนังสือที่ “ครบเครื่อง” เรื่องเศรษฐกิจไทยที่แนะนำให้มิตติดบ้านไว้ เพื่อเสมือนเป็นคู่มือประจำตัวที่เอาไว้ใช้หา “ทางรอด” ท่ามกลางโลกทุกวันนี้ที่สุดแสนจะทำทลายและผันผวน

สำนักพิมพ์มติชน

คำนิยม

เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด เป็นหนังสือที่ ดร. สมประวิณ มั่นประเสริฐ และ ดร. ก้องภพ วงศ์แก้ว รวบรวมและวิเคราะห์ปัญหาของเศรษฐกิจไทยอย่างครอบคลุมที่สุดเล่มหนึ่ง และบางปัญหายังมีการกล่าวถึงอยู่อย่างจำกัด เช่น ปัญหาจากภาคการเงิน ฯลฯ และที่น่าสนใจคือทุกประเด็นที่หยิบยกขึ้นมา มีข้อมูลสนับสนุนชัดเจน พร้อมสอดแทรกเกร็ดประวัติศาสตร์ให้คอยเตือนใจถึง “บทเรียน” ในอดีต ก่อนจะขมวดประเด็นเพื่อเสนอแนะทางออกของเศรษฐกิจไทยที่ชวนคิด จึงทำให้นี้หนังสือเล่มนี้แตกต่างจากหนังสือทั่วไป ขณะเดียวกันก็อ่านง่าย แต่ละตอนสั้นๆ ชวนให้อ่านต่อไปได้เรื่อยๆ จนจบ

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน เริ่มจากส่วนที่ 1 “เศรษฐกิจไทยโลก 2 ใบ” พูดถึงปัญหาที่รุมเร้าเศรษฐกิจไทยทั้งจากปัจจัยภายนอก ซึ่งสถานการณ์ในหลายจุดของโลกมีความเลวร้ายตึงเครียดกีดกัน และผันผวน บั๊จยภายในที่เศรษฐกิจไทยหนีไม่พ้นกับดักรายได้ปานกลาง รวมทั้งปัญหาหนี้ครัวเรือนที่ถือเป็นสัญญาณเตือนของวิกฤต

เศรษฐกิจ ในขณะที่ปัญหาภาคการคลังจะเลวร้ายลง หากยังมีการดำเนินนโยบายประชานิยมที่ไม่รับผิดชอบ และปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เศรษฐกิจไทยเติบโตในระดับต่ำต่อเนื่องนานนับทศวรรษ ศักยภาพการเติบโตในระยะยาวของประเทศที่เสื่อมถอยลง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อและปัญหาความเหลื่อมล้ำ ทำให้คนไทยที่แม้อยู่ในประเทศเดียวกัน แต่กลับมีวิถีชีวิตที่เสมือนอยู่ในโลก 2 ใบที่แตกต่างกัน

ความพิเศษของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ผู้เขียนไม่เพียงแค่อธิบายยกประเด็นที่เห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศขึ้นมาเท่านั้น แต่ได้เสนอว่ามีปัญหาสำคัญอะไรบ้างที่จำเป็นต้องแก้ไข และจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไร ซึ่งจะปรากฏในส่วนที่ 2 และ 3 โดยเนื้อหาส่วนที่ 2 “สร้างสมดุลให้โลก 2 ใบ” จะเจาะลึกถึงที่มาของปัญหาแต่ละจุด พร้อมทั้งเสนอแนวคิดในการปรับสมดุลตั้งแต่ระดับรากฐาน จนถึงโครงสร้างเศรษฐกิจและภาคการเงินในภาพรวม 3 มิติ มิติแรกคือ การสร้างสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายของครัวเรือนไทย มิติต่อมาคือ การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจภายใน-ภายนอก-ภายใน รวมถึงการปรับสมดุลระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่กับ SMEs และมิติสุดท้ายคือ การสร้างสมดุลระหว่างผลตอบแทนกับความเสี่ยงในภาคการเงิน ซึ่งไม่เพียงเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินให้แก่ภาคเศรษฐกิจจริงเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจไทย พร้อมส่งท้ายด้วย “ชะตาชีวิตเศรษฐกิจไทย” ที่ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตไว้อย่างชวนคิดไม่น้อย

ในส่วนที่ 3 “รากฐานของการเปลี่ยนแปลง” กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นรากฐานที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพูดถึงสถาบันทางเศรษฐกิจกับบริบทเศรษฐกิจจริงของไทย พร้อมเปิดผลสำรวจว่า “คนไทยต้องการระบบเศรษฐกิจแบบไหน” เพื่อเป็นตัวตั้งสำหรับการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ และบทบาทของภาคประชาชน รวมทั้งแนวทางปฏิรูปเศรษฐกิจให้สัมฤทธิ์ผล

สำหรับบทส่งท้าย “เราจะเปลี่ยนเศรษฐกิจไทยได้อย่างไร” ผู้เขียน หักมุมชวนผู้อ่านให้ย้อนกลับมาคิดว่า ในฐานะที่เป็นคนไทยธรรมดาคนหนึ่ง เราจะทำให้เศรษฐกิจไทยดีขึ้นได้อย่างไร

ดังนั้น เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้จะไม่เพียงช่วยเติมอาหารสมองให้ผู้อ่าน แต่ยังสะท้อนความใส่ใจต่อปัญหาประเทศชาติของผู้เขียน ซึ่งเป็นจิตวิญญาณของนักเศรษฐศาสตร์ที่จำเป็นต้องรักษาไว้

ประสาร ไตรรัตน์วรกุล

คำนิยม

เมื่อเริ่มอ่านหนังสือ*เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด* ผมพบว่าผู้เขียนใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ในหนังสือเล่มนี้ไปกับการตั้งคำถามและหาคำตอบว่า “เราจะเปลี่ยนเศรษฐกิจไทยได้อย่างไร” ผมเกิดคำถามขึ้นทันที 3 ข้อว่า “ทำไมต้องเปลี่ยน” “ควรจะเปลี่ยนอะไรบ้าง” และ “จะเปลี่ยนให้เป็นอย่างไร”

แต่เมื่อได้อ่านต้นฉบับทั้งหมดแล้วก็พบว่า เนื้อหาทั้ง 3 ส่วน ซึ่งแบ่งเป็น 9 บทนั้น นอกจากจะอธิบายถึงวิธีการเปลี่ยนเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยแล้ว ยังสามารถตอบคำถามเบื้องต้นได้ครบถ้วนเป็นอย่างดี และที่น่าสนใจมากเป็นพิเศษก็คือ วิธีการเรียงเรียง ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของอริยสัจจ์ คือวิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัจจัยต่างๆ อย่างกว้างขวาง ค่อนข้างจะครบถ้วน แล้วเสนอแนะแนวทางอย่างครอบคลุม (comprehensive) โดยมุ่งหวังให้การพัฒนาเป็นไปอย่างทั่วถึง (inclusive) ไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง และเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable) ไม่เป็นภาระต่อคนรุ่นหลัง

วิชาเศรษฐศาสตร์ นับเป็นวิชาใหม่เมื่อเทียบกับศาสตร์ต่างๆ เพราะ

เพิ่งเกิดขึ้นไม่ถึง 300 ปีนี้เอง และยังเป็นแค่กระบวนการพัฒนาที่ค่อนข้างห่างจากความสำเร็จ ยังมีข้อถกเถียงข้อบกพร่องต่างๆ มากมาย การเข้าใจถึงโครงสร้างเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ดำเนินมานั้น ยังเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการออกแบบสถาบันและนโยบายที่จะแก้ปัญหาที่มีอยู่ รวมไปถึงกำหนดแผนการพัฒนาสำหรับอนาคต

หนังสือเล่มนี้ย่อมเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมถึงผู้ที่สนใจทั่วไป และหากสามารถแพร่หลายในวงกว้างได้ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น เพราะนโยบายสาธารณะนั้นย่อมเกิดจากเจตจำนงสาธารณะ ซึ่งเป็นฉันทามติของประชาชนส่วนใหญ่ นั่นเอง ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องเศรษฐศาสตร์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเจตจำนงทางการเมือง (political will) ที่จะทำให้เกิดนโยบายสาธารณะที่ดี นำประโยชน์มาสู่ประเทศและประชาชนอย่างทั่วถึง

ขอชื่นชมต่อ ดร. สมประวิณ มันประเสริฐ และ ดร. ก้องภพ วงศ์แก้ว ที่ได้ร่วมกันผลิตหนังสือที่มีคุณภาพนี้ขึ้นมาในลักษณะที่สามารถอธิบายเรื่องวิชาการที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้โดยง่าย และผมมั่นใจว่า หากข้อเสนอทั้งหลายได้ถูกนำไปปฏิบัติ ประเทศไทยเราจะได้พ้นกับดักรายได้ปานกลาง (middle income trap) ที่ประเทศไทยเราติดหล่มมาอย่างยาวนานได้สักที

บรรยง พงษ์พานิช

คำนิยม

ผมได้มีโอกาสรู้จักกับ รศ. ดร. สมประวิณ มั่นประเสริฐ เมื่อประมาณราว 6 ปีที่ผ่านมา ในโครงการ IMETMAX ของมูลนิธิเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย ที่เปิดโอกาสให้คนต่างรุ่นต่างวัยได้มีโอกาสพบกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ต่อกัน โดยหวังว่าจะช่วยพัฒนาให้สังคมไทยในอนาคตเต็มไปด้วยคนรุ่นใหม่ซึ่งมีศักยภาพสูง เป็นผู้นำที่เปี่ยมด้วยคุณภาพ กอปรด้วยความตระหนักและรับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้คำขวัญที่ว่า “Wisdom for Life and Social Values”

“พี่เม่น” (ชื่อเล่นของ รศ. ดร. สมประวิณที่พวกเราเรียกขานด้วยความรักจนติดปาก) ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงการร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มที่รักกันอย่างเหนียวแน่นเท่านั้น แต่พี่เม่นยังทำหน้าที่ในการช่วยพวกเราวิเคราะห์ ไขปัญหาข้อข้องใจทางเศรษฐกิจและเศรษฐศาสตร์ให้แก่พวกเราอยู่เสมอด้วย ทั้งนี้ เพราะในช่วง 6 ปีที่เราคบหาสนิทสนมกัน เป็นช่วงเวลาที่ประเทศต้องประสบวิกฤตอย่างรุนแรงที่สุด จากภาวะการแพร่

ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 อันส่งผลให้มีผู้คนเจ็บป่วยล้มตายมหาศาล สภาพสังคมที่ผู้คนซึ่งเคยติดต่องานมาหาสูกันในชีวิตปกติของ “สัตว์สังคม” ต้องมีอันขาดสะบั้นลง ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินของผู้คนทั้งโลกอยู่ในภาวะฝืดเคือง แร้นแค้น ขัดสน รัฐบาลแต่ละประเทศ รวมถึงรัฐบาลไทยต่างก็ได้มีการกำหนดมาตรการต่างๆ ออกมา เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากที่เกิดขึ้น พวกเราก็ได้พีเม่นนี้แหละที่คอยช่วยชี้ให้เห็นถึงผลดี-ผลเสียของบรรดานโยบายสาธารณะ ทั้งในแง่วัฒนธรรม (แง่บวก) และหายนะ (แง่ลบ) ที่ทยอยกันออกมาเป็นระลอก ทำให้พวกเราได้หุตาสว่าง ระว่างตัว ระว่างตนในการใช้ชีวิตอย่างมีสติ จนสามารถพาตัวพาดน พาคนรอบข้าง ทั้งในครอบครัวและเพื่อนร่วมงาน ผ่านพ้นช่วงวิกฤตนั้นมาได้ด้วยความไม่ประมาท

มาวันนี้ พีเม่นและอาจารย์ก้องภพ วงศ์แก้ว ได้บรรจงทำหนังสือเล่มใหม่ กำหนดให้ชื่อหนังสือที่ทำหายอย่างยิ่งว่า *เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด*

ที่ผมว่าทำหายอย่างยิ่งนั้น ก็เพราะขึ้นชื่อว่าหนังสือหนึ่งหา ตำรับตำรา ข้อคิดข้อเขียนทางสังคมศาสตร์ที่พบเห็นกันเกลื่อนกลาดดาษดื่นนั้น มักจะใช้น้ำกระดาษส่วนใหญ่ไปกับการพรรณนาเรื่องบริบทของสังคม แล้วก็นำเสนอพร้อมวิพากษ์ปัญหานานัปการที่ดำรงคงอยู่

แต่พอจะหาคำตอบในเชิงกลยุทธ์เพื่อไขหรือหาทางออกที่พอจะสมเหตุสมผลในการแก้ปัญหาให้ขึ้นใจบ้าง ก็มักจะไม่ค่อยพบกับคำตอบ แถมบางทีกลับเถลไถลเสียไปอย่างไ้แก่ว่า การแก้ไขปัญหานั้นขึ้นอยู่กับ “ธรรมชาติหรือระบบนิเวศของแต่ละสังคม ซึ่งต้องหาคำตอบกันเอาเอง”

เป็นอย่างนั้นกันไปเสียนี้!

ต่างจากหนังสือเล่มนี้ของ “พีเม่น” ที่แม้จะขึ้นต้นในส่วนที่ 1 ด้วยการชี้ให้เห็น “ทุกข์” และ “สมุทัย” โดยการปูพื้นฐานให้เห็นถึงสภาพปัญหาเศรษฐกิจไทยแบบไม่เยิ่นเย้อแล้ว พอมาถึงในส่วนที่ 2 ก็เริ่ม

“กระชับพื้นที่” ด้วยการเริ่มชี้ให้เห็น “นิโรธ” (สภาวะพ้นทุกข์) ทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความงดงามของการสร้างความสมดุลและโมเดลความสำเร็จของการกระจายโอกาส รวมถึงการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของพี่น้องประชาชน

สุดท้ายในส่วนที่ 3 หนังสือเล่มนี้ได้ให้พื้นที่ “เติมอิม” กับ “มรรค” คือวิธีพร้อมวิถีที่กล้านำเสนอต่อสังคมไทยให้ได้เห็นว่า เราจะเปลี่ยนเศรษฐกิจไทย(ไปด้วยกัน)ได้อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ วิธีการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ยาวไปจนถึงการปฏิรูปสถาบันทางเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหัวใจของหลักเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาบ้านเมืองที่ยั่งยืนทั้งสิ้น

อย่างนี้ใครครับ ที่เรียกว่า “ตรงปก”

ยิ่งพลิกดูรายละเอียดตัวเลข ตาราง แผนภูมิ ข้อคิด ความเห็น และข้ออ้างอิงทั้งหมดที่นำเสนอล้วนกระชับ รัดกุม ตรงเป้า จนเป็นอีกจุดที่ต้อง “Thumbs Up” ให้แก่ผู้เขียนทั้ง 2 ท่านจริงๆ

สำหรับผมแล้ว ไม่ผิดความคาดหมายเลยครับที่มีชื่อ “พีเม่น” บนปกหนังสือเล่มนี้ เพราะพีเม่น หรือ ดร. เม่นที่ผมรู้จักเท่านั้น ถึงจะรังสรรค์ผลงานอย่าง “หมดจด” เช่นนี้ได้ ด้วยเหตุเพราะผมรู้จักท่านดีว่า พีเม่นเป็นคนละเอียด และมี “รสนิยม” ที่สูงยิ่งในชีวิตและการทำงานเพียงใด

พูดถึงตรงนี้ก็คงต้องขออนุญาตอธิบายสักนิดว่า คำว่า “รสนิยม” นั้นไม่ได้หมายถึงความหรูหรา ฟู่ฟ่า ราคาแพง แต่คำว่า “รสนิยม” หรือ Taste ในทางสังคมวิทยานั้นหมายถึงความสามารถ ความมุ่งมั่นที่จะเข้าถึงและเข้าใจองค์ความรู้ จนสามารถแยกแยะความดี ความงาม ความเหมาะสม และความควรของสิ่งต่างๆ แล้วนำมาใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างมั่นคง พิถีพิถันอย่างจริงจัง ไม่โอนเอนรวนเร

รสนิยมที่วุ่นแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับ “ค่านิยม” ที่ฉาบฉวย ฮือฮา

เข้ามาประเดี้ยวประด้าวแล้วก็ล้มหายตายจากไป ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นมากมายจากการเสนอข่าวสารที่น่าตื่นเต้นสักระยะ ส่วนใหญ่จะหวือหวา ไม่เกินสัปดาห์สองสัปดาห์แล้วก็จางหายไป แม้ว่าเรื่องนั้นจะใหญ่โตและมีผลกระทบมากมายเพียงใด เช่น เหตุการณ์แผ่นดินไหว ดึกถล่ม ฯลฯ ที่ตื่นเต้นกันไม่กี่วันก็ลืมกันไปหมด

อยากเรียนส่งท้ายเพียงนิดเดียวเท่านั้นครับว่า ท่านจะเห็นด้วยกับคำตอบ หรือ Solutions ที่หนังสือนี้กล้านำเสนอหรือไม่เพียงใด ย่อมเป็นสิทธิโดยชอบส่วนบุคคลของแต่ละท่าน แต่หากท่านเห็นว่าหนังสือที่กล้าคิด กล้าเสนอทางออกให้แก่ชาติบ้านเมืองเล่มนี้พอจะเป็นประโยชน์พอเป็นแนวทางให้แก่สังคมและเยาวชนรุ่นหลังต่อไปได้บ้าง ก็ขอเพียงท่านช่วยเผยแพร่ให้ได้มีการอ่าน มีการศึกษากันต่อเนื่องแพร่หลายอย่างถ้วนทั่ว คงจะเป็นประโยชน์กับแวดวงวิชาการของไทย และจะเป็นคุณูปการอย่างสูงครับ

ดร. ประวิช รัตนเพียร

วันสงกรานต์ ปี 2568

คำนิยม

ผมรู้จัก ดร. สมประวิณ มั่นประเสริฐ ตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นอาจารย์อยู่คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รู้ว่ามีความเชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์มหภาค และเมื่อรู้จักมากขึ้นจึงได้ทราบว่า ดร. สมประวิณมีความพิเศษตรงที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความสนใจและมีประสบการณ์เชื่อมต่อกับโลกธุรกิจ โดยเข้าไปร่วมงานกับ TISCO สมัยที่ยังเป็นอาจารย์อยู่ กระทั่งภายหลังก็ลาออกจากจุฬาฯ ไปนำทีมวิจัยของธนาคารกรุงศรีอยุธยา และต่อยอดธนาคารไทยพาณิชย์

นอกจากนี้ ดร. สมประวิณยังมีประสบการณ์ด้านนโยบายสาธารณะในบางช่วง จากการให้คำปรึกษาแก่นายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจในบางรัฐบาล และจากการทำงานผ่านสมาคมธนาคารไทย ตลอดจนให้เกียรติมาเป็นกรรมการของสถาบันวิจัยด้านนโยบายอย่างที่ดีอาร์ไอที่ผมทำงานอยู่

หนังสือ*เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอดเล่มนี้* จึงเป็นการสังเคราะห์ความรู้และประสบการณ์ของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีภูมิหลังจากทั่วโลก

วิชาการ โลกการเงิน และโลกนโยบาย โดยเล่าเรื่องแบบสบายๆ ชวนเรามองเศรษฐกิจไทยผ่านเรื่องรอบตัวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ เช่น *The Cider House Rules* หรือละครเวที เช่น *Les Misérables*

หนังสือยังมีกลิ่นอายของโลกวิชาการ เพราะมีการอ้างอิงงานวิจัยต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยใหม่ๆ ซึ่งชี้ว่าแม้จะออกไปทำงานในภาคธุรกิจแล้ว ดร. สมประวิณก็ยังไม่ทิ้งงานวิชาการ โดยยังคงอ่านงานวิชาการระดับแนวหน้าอยู่ต่อเนื่อง และเมื่อพบวิธีการวิจัยที่น่าสนใจ ดร. สมประวิณก็นำมาประยุกต์ใช้กับข้อมูลของประเทศไทย เพื่อทำความเข้าใจกับเศรษฐกิจไทยมากขึ้น

หนังสือเล่มนี้ให้แง่คิดที่น่าสนใจในเรื่องทวิลักษณ์ (dualism) ของระบบเศรษฐกิจไทย หรือที่ ดร. สมประวิณเรียกว่า “เศรษฐกิจไทยโลก 2 ใบ” ซึ่งแบ่งประเทศไทยออกเป็น 2 โลก โดยแทบจะแยกขาดจากกัน ไม่ว่าจะเป็นการขาดความสามารถในการเลื่อนชั้นทางสังคมของครัวเรือนรายได้ต่ำขึ้นไปเป็นครัวเรือนรายได้สูง การขาดโอกาสของธุรกิจขนาดเล็กในการเติบโตเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ภาคการผลิตที่ติดอยู่ในโลกเก่าไม่สามารถก้าวไปสู่โลกใหม่ได้ ภาคประกันภัยของไทยที่มีขนาดใหญ่โดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ในขณะที่คนจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึงกลไกประกันความเสี่ยงได้ เป็นต้น

เฉพาะส่วนนี้ก็น่าจะเชิญชวนให้นักเรียนเศรษฐศาสตร์ทุกคนมาอ่านหนังสือเล่มนี้ ในฐานะหนังสืออ่านประกอบวิชา “เศรษฐกิจไทย” กันแล้ว

ดร. สมประวิณยังถ่ายทอดมุมมองของผู้บริหารในภาคการเงิน โดยส่วนตัวผมได้รับประโยชน์จากส่วนนี้มากที่สุด และทำให้เข้าใจเรื่องการเงินกับการพัฒนาประเทศในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาหนี้ครัวเรือนของไทยที่อยู่ในระดับสูงมาก ความไม่สมดุลระหว่างภาคการเงินกับภาคเศรษฐกิจจริง การที่ธนาคารพาณิชย์ไทยมักปล่อยสินเชื่อเพื่อการ

บริโภคมากกว่าเพื่อการลงทุน ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นๆ มาก ตลอด
จนวิธีการบริหารหนี้เสียในรูปแบบต่างๆ โดย ดร. สมประวิณพยายามชี้ให้
เห็นว่า ภาคการเงินไทยซึ่งมี “สุขภาพดี” น่าจะสามารถช่วยในการพัฒนา
ประเทศได้มากกว่าที่เป็นอยู่อีกมาก หากมีการออกแบบระบบและแรง
จูงใจอย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ผมคิดว่ามุมมองเช่นนี้น่าสนใจอย่างยิ่ง และนำเสนอได้เฉพาะจาก
ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิชาการและประสบการณ์ในภาคการเงินเท่านั้น

ดร. สมประวิณยังนำเสนอแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสาธารณสุข ซึ่งผม
เชื่อว่าเกิดจากการที่ท่านเข้าไปสัมผัสโลกรายนโยบาย ทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง
การบริหารและการปฏิรูปภาครัฐ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในนโยบายสาธารณะ ตลอดจนโอกาสใหม่ในการบริหาร
ภาครัฐและจัดสรรทรัพยากรสาธารณะโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
โดยยกตัวอย่างทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งผม
อยากเชื่อเชิญให้ผู้ที่สนใจเรื่องบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นนักรัฐศาสตร์ หรือ
ผู้กำหนดนโยบายสาธารณะมาช่วยกันขบคิดและถกอภิปรายกันต่อไป

เหนืออื่นใด ประสบการณ์ในการบริหาร โดยเฉพาะการทำ Trans-
formation ในหน่วยงานต่างๆ ที่ ดร. สมประวิณเคยทำงาน ทำให้ ดร.
สมประวิณต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริง หนังสือเล่มนี้จึง
สื่อสารชวนให้เรา “ลงมือทำ” อยู่หลายครั้ง

ผมจึงอยากเชิญชวนทุกท่านมาร่วมอ่านหนังสือเล่มนี้ เพื่อหามุม
มองใหม่ๆ ในการ “เปลี่ยนเศรษฐกิจไทย” โดยมีแนวทางในการ “ลงมือ
ทำ” อย่างถูกต้องครับ

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ)

คำนำผู้เขียน

“อะไรคือทางรอดเศรษฐกิจไทย” และ “เราจะทำให้เศรษฐกิจไทยดีขึ้นได้อย่างไร” คือคำถามท้าทายที่กลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของหนังสือเล่มนี้

ไทยกำลังเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่รุนแรงและซับซ้อน จากสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจโลกที่ตึงเครียด กีดกัน และผันผวน ขณะที่ภายในเศรษฐกิจไทยเองก็ขาดแรงขับเคลื่อนและเผชิญกับปัญหาหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง ปัญหาทางเศรษฐกิจสะท้อน “ความเหลื่อมล้ำของโอกาส” ที่แบ่งเศรษฐกิจไทยออกเป็น “โลก 2 ใบ”

ในเวลาที่ย่ำแย่เช่นนี้ ผู้เขียนตั้งใจรังสรรค์*เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอด* เพื่อจุดประกายความหวังของระบบเศรษฐกิจไทยขึ้นมาใหม่ หนังสือเล่มนี้ทำความเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และนำเสนอแนวทางแก้ไขที่นำไปปฏิบัติได้จริง

เนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น 3 ส่วน 9 บท ส่วนที่ 1 จะพาผู้อ่าน

ไปสำรวจปัจจัยภายนอกที่ทำนาย และปัญหาเชิงโครงสร้างภายในที่ทำให้เศรษฐกิจไทยเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก ซึ่งอาจนำไปสู่การติดอยู่ในทศวรรษที่สูญหายและสภาพเศรษฐกิจที่กลายเป็นภาวะโลก 2 ใบที่แบ่งคนไทยออกเป็น 2 กลุ่ม

ส่วนที่ 2 จะนำเสนอแนวคิดในการ “สร้างสมดุลให้โลก 2 ใบ” ใน 3 มิติ ได้แก่ การสร้างสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายของครัวเรือนไทย การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจภายนอกกับภายในประเทศ และการสร้างสมดุลระหว่างผลตอบแทนกับความเสี่ยงในภาคการเงิน

ส่วนที่ 3 ขยายภาพไปสู่บทบาทของภาครัฐในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รวมถึงรากฐานและหลักการของการปฏิรูปเศรษฐกิจให้สัมฤทธิ์ผล โดยพยายามตอบคำถามว่า “นโยบายเศรษฐกิจแบบไหนที่ประเทศไทยต้องการ” และเราจะ “ปฏิรูปจากแรงจูงใจ” อย่างไรให้สัมฤทธิ์ผล

ผู้เขียนคิดว่า เศรษฐกิจไทยฉบับทางรอดแตกต่างจากหนังสือเศรษฐกิจเล่มอื่น เพราะนำเสนอผ่านมุมมองจากศาสตร์ที่หลากหลาย ควบคู่ไปกับการถอดบทเรียนจากเกร็ดประวัติศาสตร์ ผ่านการกลั่นกรองด้วยประสบการณ์ทางด้านวิชาการ ธุรกิจ และการดำเนินนโยบายสาธารณะที่ผู้เขียนสั่งสมมาและถ่ายทอดด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อให้สิ่งที่เรานำเสนอมีความรอบด้านและสอดคล้องกับบริบทจริงของเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน

ผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณไปยัง ดร. ประสาร ไตรรัตน์วรกุล คุณบรรยง พงษ์พานิช ดร. ประวิช รัตนเพียร และ ดร. สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ที่กรุณาเขียนคำนิยามให้หนังสือเล่มนี้ คุณสุภชัย สุชาติสุธารธรรม อาจารย์ปกป้อง จันวิทย์ คุณสรารัฐ เอ็งสวัสดิ์ และคุณสาธิตา กฤษเทียมเมฆ สำหรับคำแนะนำที่ทำให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ขึ้น และขอขอบคุณครอบครัวของผู้เขียนที่เป็นแรงบันดาลใจและกำลังใจให้เราสร้างสรรค์หนังสือ

เล่มนี้จนสำเร็จลุล่วง

ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้กำหนดนโยบาย
สาธารณะ นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่ต้องการเข้าใจบริบทของ
เศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะใครที่เชื่อว่าตนเองสามารถมีส่วนร่วมในการ
สร้างการเปลี่ยนแปลงได้

ที่สุดแล้ว ผู้เขียนเชื่อว่าเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนได้ หากทุกคน “มี
ส่วนร่วม” กับ “การลงมือทำ” ด้วยทรัพยากรและขอบเขตที่แต่ละคนทำได้
เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจไทยสร้างโอกาสให้เราทุกคนมีชีวิตที่มีความหมาย

พลิกหน้าถัดไป แล้วมาช่วยกันทำให้เศรษฐกิจไทยรอดไปพร้อม
กันครับ

สมประวิณ มันประเสริฐ

ก้องภพ วงศ์แก้ว

เศรษฐกิจไทย
ฉบับทางรอด

บทนำ:

เศรษฐกิจไทย
ที่สร้าง

ความหมาย
แห่งชีวิต

วันที่ 10 ตุลาคม 1973 ศาสตราจารย์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ตีพิมพ์บทความชื่อ “คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ 11 ฉบับที่ 10 เป็นหนึ่งในบทความที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดชิ้นหนึ่งของอาจารย์ป๋วย

ในมุมมองของผู้เขียน “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” บอกเล่าภาพความต้องการพื้นฐานตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ อาจารย์ป๋วยฉายภาพให้เห็นว่า ทุกคนควร “มีโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตที่ดี” นั่นคือ ได้เกิดและเติบโตอย่างมีสวัสดิภาพ เข้าถึงสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐาน มีสุขภาพแข็งแรง และได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับสติปัญญา เมื่อเริ่มต้นชีวิตได้ดีแล้ว ทุกคนก็ควร “มีโอกาสใช้ชีวิตที่มีคุณค่า” ในมุมหนึ่ง ทุกคนควรมีหน้าที่การงานที่มั่นคง เข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อก่อตั้งหรือขยายกิจการและมีส่วนร่วมในการสร้างมูลค่าให้แก่ระบบเศรษฐกิจ อีกมุมหนึ่ง ทุกคนควรได้อุปโภคบริโภคสินค้าและบริการในราคาที่เป็นธรรม สุดท้าย ทุกคนควรจะจากโลกนี้ไปด้วยความรู้สึกรับพอใจกับโอกาสที่เศรษฐกิจและ

สังคมมอบให้

นั่นอาจหมายถึง “เศรษฐกิจไทยที่สร้างความหมายแห่งชีวิต”

โอกาสเปลี่ยนไปตามบริบท ทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

อาจารย์ป๋วยมีบทบาทสำคัญในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจไทย โดยมีส่วนร่วมในการจัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ปัจจุบันคือ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และการกำหนดนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (ปี 1961-1966) ที่ให้น้ำหนักกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ และไฟฟ้า เพื่อสนับสนุนให้ไทยเปลี่ยนรูปแบบของการเติบโตทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมไปเป็นภาคอุตสาหกรรมที่ให้ผลผลิตมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและโจทย์ของการพัฒนาในช่วงทศวรรษ 1950-1960 ในขณะนั้น เศรษฐกิจไทยขับเคลื่อนโดยภาคเกษตรกรรมซึ่งมีมูลค่าเพิ่มน้อย รายได้จึงเติบโตช้า โจทย์ของการพัฒนาจึงเป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 สนับสนุนให้ “ผู้บุกเบิก” หรือคนบางกลุ่มที่มีศักยภาพเข้าถึงทรัพยากรการผลิตและเงินทุนเพื่อประกอบการอุตสาหกรรม แนวทางการพัฒนาดังกล่าวประสบความสำเร็จในการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยข้อมูลจากธนาคารโลกระบุว่า เศรษฐกิจไทยในช่วงปี 1966-1970 ขยายตัวเฉลี่ยถึง 9.2% ต่อปี

เมื่อสนับสนุนให้ผู้บุกเบิกสร้างการเติบโตสำเร็จแล้ว การพัฒนาในยุคต่อมาควรสร้างโอกาสให้ทุกคนที่เหลือนี้อยู่ส่วนร่วมกับการผลิตสินค้าและ

บริการ รวมทั้งควรได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของโครงการเศรษฐกิจกลับไม่ได้กระจายตัวมากเท่าที่ควร โดยผาสัก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์¹ ชี้ว่า ดัชนีจีนิ (Gini index) หรือดัชนีวัดความเหลื่อมล้ำของรายได้ครัวเรือนไทยเพิ่มขึ้นจาก 41.3% ในช่วงต้นทศวรรษ 1960 เป็น 53.6% ในปี 1992 แม้กระทั่งปัจจุบัน (ปี 2023) คนไทยที่มีรายได้สูงสุด 10% แรกถือครองรายได้ในสัดส่วนสูงถึง 52.3% นับว่าสูงที่สุดในภูมิภาคอาเซียน

ในอดีต คนส่วนใหญ่อาจ “รู้” ว่าไทยขาดการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง แต่อาจ “ไม่รู้ลึก” ถึงความรุนแรงของปัญหา เพราะแม้ว่าจะได้ส่วนแบ่งน้อยกว่า แต่ส่วนแบ่งก็ยังเพิ่มขึ้นตามกิจกรรมการผลิต ขณะที่ในปัจจุบัน เนื่องด้วยบริบททางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรส่งผลให้ไทยมีคนวัยทำงานน้อยลง ส่วนทรัพยากรธรรมชาติก็ลดจำนวนลงไป ผลประโยชน์ที่ได้จึงลดลง และส่งผลให้คนไทยจำนวนมากสัมผัสถึงความรุนแรงของปัญหาการกระจายผลประโยชน์ด้วยตนเอง

การที่คนส่วนใหญ่จะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยทั่วกัน เศรษฐกิจจะต้องสร้าง “โอกาส” ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมกับการ “สร้างมูลค่า” นั่นคือมีส่วนร่วมกับการผลิตสินค้าและบริการอย่าง “ทั่วถึง” การพัฒนาจึงมีเป้าหมายกว้างกว่า “เป้าหมายเชิงปริมาณ” หรือการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการที่ผลิตได้ทั้งหมดของระบบเศรษฐกิจให้ได้มากที่สุด แต่ยังคงคำนึงว่า ทุกคนได้มีส่วนร่วมกับการผลิตสินค้าและบริการของประเทศหรือไม่ มีบทบาทในการสร้างมูลค่าเพิ่มมากแค่ไหน กระทั่งทุกคนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอหรือไม่ ในบริบทที่เศรษฐกิจไทยมีทรัพยากรทุนคน และสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง และแวดล้อมไปด้วยความไม่แน่นอน จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจำต้องคำนึงถึง “เป้าหมายเชิงคุณภาพ” ร่วมด้วย

คุณภาพของการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในเดือนมกราคม 2024 เวลต์อีโคโนมิกฟอรัม หรือ “ดับเบิลยูอีเอฟ” (World Economic Forum - WEF) ได้ออกรายงานเรื่อง “The Future of Growth Report 2024”² ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการคำนึงถึงคุณภาพของการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งคุณภาพออกเป็น 4 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 การเติบโตจากนวัตกรรม (innovativeness) หมายถึง การเติบโตที่มาจากความสามารถของระบบเศรษฐกิจในการปรับตัวและพัฒนาภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สังคม และโครงสร้างเชิงสถาบันโดยรวม

มิติที่ 2 การเติบโตอย่างยั่งยืน (sustainability) หมายถึง การเติบโตที่คำนึงถึงนัยต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

มิติที่ 3 การเติบโตอย่างเข้มแข็ง (resilience) หมายถึง การเติบโตที่ราบรื่นและต่อเนื่องภายใต้สถานการณ์เลวร้ายที่เกิดบ่อยและรุนแรงขึ้นสามารถทนต่อผลกระทบจากสถานการณ์เลวร้ายและฟื้นตัวกลับสู่แนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้โดยเร็ว

มิติที่ 4 การเติบโตอย่างมีส่วนร่วม (inclusiveness) หมายถึง การเติบโตที่คนในระบบเศรษฐกิจมีส่วนร่วมในโอกาสและผลประโยชน์ที่ได้รับมา

ดับเบิลยูอีเอฟวัดคุณภาพของการเติบโตไทยใน 4 มิติ ถ้ามองในแง่ความแตกต่างของคะแนนระหว่างไทยกับประเทศพัฒนาแล้ว จากภาพที่ 1 จะเห็นว่า คุณภาพที่ไทยด้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้วมากที่สุดคือการเติบโตอย่างมีส่วนร่วม โดยด้อยกว่าทั้งในมิติของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและสวัสดิภาพขั้นพื้นฐาน (talent ecosystem) การเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจและการเงิน (resource and financial ecosystem) รวมถึงการออกแบบโครงสร้างเชิงสถาบันของประเทศ (institutional ecosystem)

	การเติบโตจากนวัตกรรม	การเติบโตอย่างยั่งยืน	การเติบโตอย่างสม่ำเสมอ	การเติบโตอย่างมีส่วนร่วม
ไทย	47.9/100	40.8	51.5	55.7
ประเทศรายได้สูง	59.4	45.8	61.9	68.9
	-11.5	-5.0	-10.4	-13.2

ภาพที่ 1 ดัชนีวัดคุณภาพของการเติบโต
ปรับข้อมูลจาก World Economic Forum

การประเมินของดับเบิลยูอีเอฟสอดคล้องกับข้อเท็จจริงของระบบเศรษฐกิจไทย คนไทยจำนวนมากเข้าไม่ถึงโอกาสในการสร้างรายได้ที่เพียงพอและสม่ำเสมอ เพราะขาดโอกาสในการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์หรือทรัพยากรทางการเงิน พวกเขาจึงไม่ได้มีส่วนร่วมกับการผลิตที่มีมูลค่าเพิ่มสูง เมื่อรายได้ไม่เพียงพอและไร้ความสม่ำเสมอ จึงเสี่ยงที่จะประสบปัญหา “รายได้ไม่พอรายจ่าย” ซึ่งเป็นต้นตอของ “ปัญหาหนี้ภาคครัวเรือน” ขณะเดียวกัน การที่เศรษฐกิจไทยประสบปัญหารายได้ไม่พอรายจ่ายต่อเนื่องเป็นเวลานาน สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า “การดำเนินนโยบายสาธารณะโดยให้น้ำหนักกับการแก้ปัญหาระยะสั้น อาจไม่เพียงพอและไม่ตอบโจทย์”

เมื่อไม่ได้มีส่วนร่วมกับการผลิตที่มีมูลค่าเพิ่มสูง คนไทยจำนวนมากจึงไม่ได้ “เลื่อนชั้นทางสังคม” นั่นคือ ขาดโอกาสที่จะขยับชั้นไปอยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีรายได้สูงขึ้น ปัญหาการเลื่อนชั้นทางสังคมสามารถส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เด็กที่เกิดในครอบครัวที่ขาดโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมมักจะขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ รวมทั้งสวัสดิภาพและสุขอนามัยที่สมบูรณ์ พวกเขาขาด “ทุนทางเศรษฐกิจ” ซึ่งเป็นวัตถุดิบของการประกอบอาชีพที่จะสร้างโอกาสให้พวกเขาเลื่อนชั้นทางสังคม

ปัญหาการเลื่อนชั้นทางสังคมแบ่งแยกระบบเศรษฐกิจไทยออกเป็น “โลก 2 ใบ” โลกใบบนมีคนจำนวนน้อยที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจมากมาย สามารถต่อยอดจนกลายเป็นผู้สร้างและถือครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศ ขณะที่โลกใบล่างมีคนจำนวนมากที่ขาด “โอกาสในการเริ่มต้นชีวิตที่ดี” และ “โอกาสใช้ชีวิตที่มีคุณค่า”

เศรษฐกิจไทยที่สร้างความหมายแห่งชีวิต

ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปัจจุบัน เศรษฐกิจไทยที่สร้างความหมายแห่งชีวิต คือเศรษฐกิจที่มอบโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและได้รับผลตอบแทนอย่างทั่วถึง เศรษฐกิจและสังคมที่สร้างโอกาสจะต้องมี “โครงสร้างเชิงสถาบัน” หรือ กฎกติกาและโครงสร้างแรงจูงใจที่เอื้อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองควบคู่กัน

โครงสร้างเชิงสถาบันที่เอื้อให้ทุกคนมีส่วนร่วมกับการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเป้าหมาย การกำหนดวิธี การลงมือปฏิบัติ หรือการติดตามตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของนโยบายสาธารณะ จะมอบ “โอกาสในการเริ่มต้นชีวิตที่ดี” ขณะที่โครงสร้างเชิงสถาบันที่เอื้อให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เครือข่ายความสัมพันธ์ และลงสู่สนามแข่งขันที่เท่าเทียมจะมอบ “โอกาสใช้ชีวิตที่มีคุณค่า” ให้คนไทยทุกคน

*“นี่แหละคือความหมายแห่งชีวิต นี่แหละคือการ
พัฒนาที่ควรจะให้เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ของทุกคน”*

ป๋วย อึ๊งภากรณ์

“คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง
จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน”

10 ตุลาคม 1973

ເຂື່ອງສຽງ

¹ William J. Jones, "Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, eds., Unequal Thailand: Aspects of Income, Wealth and Power," *Journal of Contemporary Asia* 47, 4 (2016): 668-671, accessed August 13, 2025, available from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00472336.2016.1247189>

² World Economic Forum, *The Future of Growth Report 2024*, accessed August 13, 2025, available from <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-growth-report/>

